

**CAPRA NEAGRĂ CARPATINĂ (*Rupicapra rupicapra carpathica* Cout.)
DIN PARCUL NAȚIONAL RETEZAT. NOI OBSERVAȚII ASUPRA MODULUI
DE TRAI ȘI MĂSURI DE CONSERVARE A SPECIEI**

Ing. TRAIAN IACOB
cercetător științific

Capra neagră ocupă un loc distinct în economia naturii. În general, locul său de trai se situează în anumiți munți stincoși, acoperiți cu păduri și goluri alpine, între 800–2300 m altitudine. Această specie este răspândită în 8 mari teritorii geografice : Alpi, Pirinei, Apenini, Peninsula Balcanică, Carpați, Asia Mică, Caucaz și Noua Zeelandă.

Datorită izolării insulare în anumite lanțuri de munți și ca urmare a procesului de adaptare la condițiile specifice de mediu, s-au creat diferite forme geografice. În Europa, sînt cunoscute 7 astfel de forme, din care unele au fost considerate subspecii. Capra neagră din Carpații Românești este recunoscută ca cea mai superioară dintre aceste subspecii, datorită unor calități excepționale, lucru ce prezintă un deosebit interes științific. La noi în țară, ea este răspândită în Bucegi, Piatra Craiului, Iezerul Mare, Făgăraș, Paring, Tarcu-Godeanu și Retezat.

În masivul și Parcul național Retezat este răspândit tipul cel mai reprezentativ al caprei negre carpatine (1,2). Aici, mai ales în biotopul subalpin, aceasta are cele mai bune condiții de dezvoltare datorită mediului natural, cu peisaje variate și originale, ce se întind pe suprafețe mari.

Evoluția populației de capră neagră pe teritoriul Parcului național Retezat, de pe la mijlocul secolului XIX și pînă azi, scoate în relief influența hotărîtoare a omului ; cînd acesta și-a manifestat nepăsarea față de animal, efectivul populației a scăzut, din contră, cînd a întreprins măsuri de ocrotire și de conservare a speciei, acest efectiv a crescut. În acest interval, de peste un secol, s-au înregistrat două perioade de regres și două de progres numeric al populației de capră neagră pe teritoriul acestui parc.

Prima perioadă de regres numeric, cînd se presupune că efectivul acestui animal a scăzut de la aproximativ 1000, la vreo 250 indivizi, a fost destul de lungă, de 8–9 decenii (1850–1934). A doua, cînd numărul populației a ajuns sub 100 exemplare, a fost mult mai scurtă, de 4–5 ani (1944–1948). Cauzele principale care au dus la micșorarea efectivului au fost : extracțiile exagerate de către vînători și braconieri, în urma perfecționării armelor de foc și a dreptului de proprietate privată asupra vînatului, lipsa unor rezervații naturale eficiente pentru ocrotirea acestui animal, precum și practicarea intensivă și nerațională a pășunatului în golurile alpine. Reducerea efectivului s-a accelerat în primii ani după terminarea celor două războaie mondiale, din cauza numărului mare de braconieri.

Prima perioadă de progres numeric a populației s-a desfășurat între 1934–1944, în care timp populația a crescut de la aproximativ 250 la vreo 350 indivizi, iar a doua a început în 1948 și continuă pînă azi, timp în care efectivul acestei specii s-a ridicat, pe teritoriul parcului, la peste 500 indivizi. În viitor,

evoluția populației de capră neagră pe teritoriul acestei mari rezervații naturale va crește în raport cu capacitatea biotopurilor specifice și cu gradul de armonizare a intereselor ocrotirii naturii, cu cele ale agriculturii, silviculturii și turismului.

Noile observații și cercetări asupra modului de viață a caprei negre pe teritoriul parcului determină următoarele concluzii :

1. Capra neagră este răspândită pe întreaga suprafață a parcului ; din făgetele și molidișurile de la Gura Zlata (800 m altitudine), și pînă pe cele mai înalte piscuri ce se ridică pînă la 2500 m (Retezat, Bucura, Păpușa, Peleaga ș.a.). Răspindirea nu este uniformă ca densitate, iar hotarele între așezări nu pot fi determinate precis. Azi, efectivul caprei negre este de peste 500 indivizi, din care aproximativ 60 la sută adulți, între 3–18 ani (majoritatea sub 10 ani) și aproximativ 40 la sută iezi și subadulți.

2. Habitatul, precum și diferitele stațiuni ale caprei negre sînt determinate de existența celor 3 biotopuri (montan, subalpin și alpin), cu diferite tipuri de peisaje, situate pe o suprafață de peste 10000 ha, cu altitudini cuprinse între 800–2500 m. Condițiile de mediu diferite au dus la formarea și menținerea unor forme specifice de capră neagră, caracteristice fiecărui biotop, care pot fi considerate ecotipuri. Problema ecotipurilor la capra neagră nu a fost încă studiată.

3. Cele mai preferate locuri de trai ale caprei negre din Parcul național Retezat sînt situate în biotopul subalpin, care se întinde pe o suprafață de peste 2500 ha, între altitudinile 1750–2100 m, cuprinzînd teritoriul dintre limita superioară a molidișurilor și pînă la pajiștile alpine propriu-zise, teren acoperit cu păduri pitice de jneapăn (***Pinus mugo***), pilcuri de zîmbri (***Pinus cembra*** L.), grupe răzlețe de molizi (***Picea excelsa*** L.), bogați în barba-bradului (***Usnea barbata*** L.), stîncării, grohotișuri și lacuri alpine. Acest biotop, datorită peisajelor în mozaic, de întrepătrundere a celui alpin, de gol, deschis, cu cel montan, de pădure, închis, oferă, prin varietatea sa, un cumul de diferiți factori ecologici a căror interacțiune contribuie la reducerea razei de activitate și creează condiții optime de hrană, adăpost și reproducere a speciei. Datorită capacității ecologice ridicate, acest biotop menține pe suprafața sa aproximativ 70 la sută din populația de capre negre a parcului, la o densitate medie de 14 indivizi la 100 ha. Biotopul sus-arătat, deosebit de întins și foarte puțin schimbat prin activitatea omului față de alți munți, a condiționat în decursul timpurilor crearea și dezvoltarea ecotipului de jepi, caracteristic Retezatului.

4. Aproximativ 30 la sută din efectivul caprelor negre din Parcul național Retezat au locul obișnuit de trai în afara biotopului subalpin ; în cel montan (de pădure), sau în cel alpin, diferențiindu-se în ecotipuri independente.

a) Biotopul montan (de pădure) cuprinde o suprafață păduroasă de aproximativ 4500 ha, ce se întinde între 800–1750 m altitudine. În interiorul acestuia trăiesc caprele negre ce formează ecotipul de pădure. Indivizii acestui ecotip sînt mai mari, mai grei și mai puțin agili. Au coarne mai puternice, blana lor se deschide mai devreme primăvara, au perioada de rut și de fătare mai de timpuriu cu vreo 10–15 zile față de caprele negre din golul alpin. Aceștia manifestă un gregarism mai redus față de cele din biotopul subalpin sau alpin, trăind singuratec sau în grupe cu sub 5 indivizi prin păduri cu stîncării. Efectivul acestui ecotip se ridică pînă la cel mult 20 la sută din cel al parcului, realizînd o densitate de cca 2 indivizi la 100 ha.

b) Biotopul alpin, în suprafață de aproximativ 3000 ha, cuprinde totalitatea gurilor alpine propriu-zise, situate la altitudini de peste 2100 m și găzduiește caprele negre ce formează ecotipul de gol alpin. Indivizii acestui ecotip au o greutate mai mică, sînt mai zvelți, au coarne mai subțiri, picioare mai lungi și blana mai curată. Perioada de rut și de fătare întîrzie cu 2 săptămîni față de ecotipul montan. Aceștia manifestă un puternic gregarism, asociindu-se cîte 5–20 indivizi și chiar mai mulți. Efectivul acestui ecotip este de-abia 10 la sută din cel total.

5. Populația de capră neagră din cele 3 ecotipuri realizează atît deplasări zilnice cit și periodice, uneori în afara biotopurilor specifice, pentru satisfacerea necesităților de hrană, adăpost și reproducere.

a) În perioada de rut, care în general se desfășoară între 20 octombrie – 20 noiembrie, majoritatea caprelor negre se concentrează în poienile și luminișurile biotopului subalpin sau în partea inferioară a celui alpin. Nu iau parte la această concentrare decît jumătate din efectivul caprelor negre de pădure sau de gol alpin, restul rămîn în biotopurile lor specifice.

b) În perioada de iarnă (20 noiembrie – 15 aprilie), populația de capră neagră din ecotipul de jepi se concentrează în briul de pădure de la limita superioară a molidișurilor, iar cea de guri alpine se adună în pădurile pitice de jepi de pe stîncării unde găsesc condiții de hrană și adăpost. În zilele însoțite, caprele negre se deplasează la suprafețele lipsite de zăpadă (spulberată de vînt) de pe gurile alpine. Caprele negre de pădure coboară în partea inferioară a biotopului lor. Spre sfîrșitul unor ierni grele, în cazul cînd caprele negre nu găsesc hrana necesară în biotopurile lor specifice (subalpin și alpin), din cauza acoperirii muntelui cu zăpadă groasă, acestea coboară în masă, temporar, în partea inferioară a masivului (Gura Zlata, Gura Apei, Pietrele).

c) În perioada de fătare (15 aprilie – 15 mai) și în perioada de vară (15 mai – 20 octombrie), caprele negre trăiesc în biotopurile lor obișnuite.

6. Compararea măsurătorilor biometrice la un număr de 31 indivizi, în vîrstă de 5–10 ani, împușcați în cadrul unor vînători de selecție, din biotopul subalpin, de pe teritorii situate în zona de protecție a parcului, a dus la constatarea că populația de capră neagră este deosebit de eterogenă chiar în biotopul său caracteristic. Detectarea în cel mai înalt grad a unor forme variate poate fi făcută numai pe baza unor cercetări genetico-ecologice minuțioase și complexe.

Principalele probleme actuale ce se pun în legătură cu ocrotirea caprei negre – monument al naturii – pe teritoriul Parcului național Retezat sînt următoarele :

1. Îmbunătățirea practicării pășunatului în zona de protecție a parcului. În acest sens, ar fi indicat să se identifice pajiștile alpine productive sau care s-ar putea ameliora și stabilirea capacității lor furajere în vederea introducerii la pășunat a unui număr de vite mari (bovine), corespunzător acesteia, excluzînd oile, deoarece acestea reușesc să se strecoare pe stîncării și grohotișuri sau pe terenuri abrupte, limitînd simțitor baza de hrănire a caprei negre și contribuind în același timp la nimicirea florei rare ocrotite. Redresarea capacității furajere a pajiștilor stabilite ar trebui să se facă atît prin metode fitotehnice cît și prin reglementarea pășunatului pe bază de rotație. N-ar fi indicat să se aplice metode de sporire a ariei ierboase prin reducerea suprafeței păduroase existente, adică prin defrișarea arboretelor pitice de jneapăn și ienupăr, deoarece acestea îndeplinesc un important rol de protecție a solului în calea eroziunilor și de îmbogățire a peisajului alpin.

2. Identificarea pașiiștilor alpine neproductive sau slab productive, situate pe terenuri deosebit de înclinate și acoperite în bună parte cu stînci sau pietre dislocate, în vederea excluderii totale de la pășunat, spre îmbunătățirea bazei de hrănire a caprei negre, cum ar fi, de pildă, versanții abrupti dintre 1750–2100 m altitudine de pe V. Stănișoarei, Pietrele, V. Rea, Galeșul, Căldarea Bucurii ș.a. Pe aceste suprafețe ar fi indicat să se mențină vegetația, așa cum este și să se extindă, pe locuri corespunzătoare, zîmbrul (***Pinus cembra*** L.) sau chiar jneapănul (***Pinus mugo***), prin culturi forestiere.

3. Organizarea cît mai judicioasă a circulației turiștilor în zona de protecție a parcului de către organele interesate, îmbinînd interesele recreativ-estetice umane cu cele vitale ale faunei ocrotite, pe baza principiilor de conservare a naturii. Circulația neorganizată și necontrolată a oamenilor silește capra neagră, prin neliniștire, să părăsească locul optim de hrană sau de adăpost și să ocupe un alt loc, de calitate inferioară, fapt ce duce, iremediabil, la slăbirea organismului și la micșorarea puterii de rezistență împotriva factorilor adversi și dușmanilor naturali. La organizarea turismului în această zonă ar trebui să se aibă în vedere : educarea turiștilor pentru a le insufla o atitudine de ocrotire față de animalele sălbatice (capra neagră), înlăturînd zgomotele exagerate, rostogoliri de pietre ș.a. ; prevenirea neliniștirii acestui animal din partea schiorilor, care le alungă în cea mai grea parte a vieții lor, iarna, din locurile lor de refugiu și de hrană; blocarea temporară a potecilor turistice din fundul căldărilor, unde se desfășoară majoritatea alergatului (rutului) caprei negre, în lunile octombrie–noiembrie etc.

4. Menținerea și îmbunătățirea hranei caprei negre prin : conservarea arbuștilor și a plantelor nelemnoase din zona alpină, ca : murul (***Rubus retezaticus***), zmeurul (***Rubus idaeus***), agrișul (***Ribes alpinum***), sălciiile de munte (***Salix silesiaca***, ***S. herbacea***, ***S. caprea***), arinul de munte (***Alnus viridis***), mesteacănul (***Betula verrucosa***), scorușul (***Sorbus aucuparia***), care este recomandabil să fie extins și prin culturi, atît pentru fructele lui vitaminoase, care cad pe sol, progresiv, în tot timpul iernii, putînd fi consumate cu ușurință de acest animal, cît și pentru scopuri silvico-culturale, cît și a speciei ***Luzula spadicea***, ce înverzește devreme primăvara și este mult căutată de capra neagră ; protejarea molizilor cu barba-bradului (***Usnea barbata***), menținerea sărăriilor etc.

5. Concomitent cu îmbunătățirea condițiilor de hrană și de asigurare a unei densități normale față de capacitatea biogenică a biotopurilor acestei mari rezervații, pentru menținerea calităților excepționale ale acestei specii ocrotite, este necesar să se ia diferite măsuri în legătură cu combaterea rațională a răpitoarelor, precum și completarea procesului natural de înmulțire prin extracții chibzuite și moderate pe terenurile situate în zona de protecție a parcului. Este necesar a se urmări periodic, anual, simetria piramidei claselor de vîrstă și a proporției dintre sexe, menținîndu-se raportul de 1 : 2, cu tendința permanentă de 1 : 1.

Prin măsuri gospodărești adecvate, numărul caprelor negre din Parcul național Retezat poate fi sporit, iar calitatea lor ridicată, în favorul conservării acestei specii ocrotite de lege.

B I B L I O G R A F I E

1. Couturier, M. A. J., **Le chamois**, Grenoble, 1938.
2. Filipașcu, A., **Capra neagră carpatină**, în revista „Vinătorul și pescarul sportiv”, nr. 10, 1969.
3. Iacob, Tr., **Probleme actuale în legătură cu ocrotirea caprei negre din Parcul național Retezat**, în „Revista pădurilor”, nr. 3, 1963.
4. **Observații asupra caprei negre din Retezat**, în revista „Ocrotirea naturii”, tomul 9, nr. 1, 1965.

LE CHAMOIS CARPATIQUE (RUPICRA, RUPICAPRA CARPATHICA COUT) DE PARC NATIONAL DU RETEZAT — DES OBSERVATIONS NOUVEAUX SUR LE MODE DE VIE ET MESURES POUR LA CONSERVATIONS DE L'ESPÈCE

R é s u m é

Sur la base d'observations personnelles, l'auteur présente les principales données concernant le mode de vie du chamois carpatique (*Rupicapra rupicapra carpatica* Cout.), espèce répandue dans le Parc national du Retezat et déclarée monument de la nature, représentant le type le plus représentatif de la sous-espèce carpatique.

A la suite de ses recherches, l'auteur arrive à la conclusion que la population de chamois de cette grande réserve naturelle, qui se chiffre à plus de 500 individus, se compose de trois écotypes distincts (des pins rampanis — 70 %, de forêt — 20 %, des alpages — 10 %, correspondant aux biotopes suivant, de bas en haut: forêt) — 800—1 750 m d'altitude, végétation subalpine — 1 950—2 100 m, alpages — au-dessus de 2 100 m.

Pour accroître l'effectif et maintenir les qualités exceptionnelles de cette espèce, l'auteur propose un certain nombre de mesures de protection: réglementation rationnelle du droit de pâturage dans les alpages de la zone, à l'exclusion des moutons et de certains terrains en pente non productifs; une meilleure organisation de la circulation touristique; maintien et amélioration de la nourriture; une sélection calculée et modérée.